

Sosiaali- ja terveysministeriölle

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaali- ja terveystalvvelujen asiakasmaksuista

Fimlab Laboratoriot Oy kiinnittää lausunnossaan huomiota luonnosvaiheessa olevan lakiesityksen 50 §:ään ”Yksityislääkärin läheteellä tehtävät laboratorio- ja kuvantamistutkimukset” sekä sen perusteluihin.

Perusteluissa todetaan seuraavaa:

”Voimassa olevan asiakasmaksuasetuksen 8 b §:n mukaan yksityislääkärin läheteellä tehtävistä laboratorio- ja kuvantamistutkimuksista, joihin ei liity muita tutkimuksia tai hoitotoimenpiteitä, voidaan periä enintään palvelun tuottamisesta aiheutuvia kustannuksia vastaava maksu. Säännöksen taustalla on ollut muun muassa se, että osa terveyskeskuksissa otetuista laboratorionäytteistä on tutkittu yksityisissä laboratorioissa ja terveyskeskus on toiminut näissä tapauksissa vain näytteenottajana. Yksityislääkärin määräämien tutkimusten tekeminen terveyskeskuksessa on voinut paikallisista olosuhteista riippuen olla tarpeellista, sillä se on lisännyt kunnallisen ja yksityisen terveydenhuollon yhteistyötä ja turvannut asiakkaalle joustavamman palvelujen saatavuuden. Ehdotettu säännös vastaisi mainittua voimassa olevaa säännöstä. Ehdotetun säännöksen mukaan maksun saisi periä valinnanvapausjärjestelmän ulkopuolelle jäävän lääkäriin läheteellä tehdyistä tutkimuksista. Maksun voisi periä silloin, kun maakunnan järjestämisvastuulle kuuluvien palvelujen tuottajan suorittamaan tutkimukseen tai näytteenottoon ei sisälly erillistä käyntiä lääkäriin vastaanotolla sosiaali- ja terveyskeskuksessa tai maa-kunnan liikelaitoksen sairaalassa. Maksu saisi olla enintään maakunnalle palvelusta aiheutuvien kustannusten suuruinen.”

Fimlab Laboratoriot Oy on Pirkanmaan, Keski-Suomen ja Kanta-Hämeen sairaanhoitopiirien omistama laboratoriopalveluita tuottava yritys. Yhtiö on perustettu vuonna 2010 Pirkanmaan sairaanhoitopiirin Laboratoriokeskus-liikelaitoksen pohjalle, ja laajentunut yhtiömuodossa kattamaan kolmen omistajasairaanhoitopiirinsä alueen. Myös Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä on tulossa yhtiön osakkaaksi, jolloin yhtiön toiminta laajenee kattamaan neljän sairaanhoitopiirin / maakunnan väestöpohjan.

Yhtiön edeltäjänä ollut Pirkanmaan sairaanhoitopiirin Laboratoriokeskus-liikelaitos perustettiin vuonna 1999. Se ryhtyi tuolloin soveltamaan toiminnassaan edellisenä vuonna 1998 muutettua asiakasmaksuasetusta ja sen 8 b §:ää myydessään laboratoriopalveluja itse maksaville asiakkaille. Laboratoriokeskuksen toiminnasta tehtiin miltei välittömästi toimenpidepyyntö Kilpailuvirastolle, joka otti asian tutkittavaksi. Kilpailuviraston ratkaisu asiassa annettiin vuonna 2002: <https://www.kkv.fi/ratkaisut-ja-julkaisut/ratkaisut/arkisto/2002/muut-ratkaisut/10576198/>

Kilpailuvirasto teki myös sosiaali- ja terveysministeriölle aloitteen asiakasmaksuasetuksen muuttamiseksi, koska sen selvityksissä todettiin kollisiotilanne asiakasmaksuasetuksen ja kilpailuneutraliteettia koskevien säännösten välillä:

<https://www.kkv.fi/ratkaisut-ja-julkaisut/aloitteet-lausunnot-ja-kannanotot/kilpailuvirasto/2001/23.4.2001-aloite-asiakasmaksusaannosten-laboratoriopalvelujen-kilpailua-vaaristuva-vaikutus/>

EU:n kilpailuneutraliteettia koskevat pakottavat säännökset ovat sittemmin tiukentuneet ja johtaneet mm. Kuntalain muuttamiseen. Kuntalakiin kirjattu yhtiöittämisvelvoite (126 §) poikkeussäännöksineen (127 §) samoin kuin säännös hinnoittelusta toimittaessa kilpailutilanteessa markkinoilla (128 §) ovat tulleet voimaan vuoden 2015 alusta lukien. Tieto näiden säännösten valmistelusta oli yksi keskeinen syy siihen, miksi Fimlab Laboratoriot Oy:n kohdalla siirryttiin kuntayhtymän liikelaitoksesta osakeyhtiöksi.

Kuntalain esityksen perusteluissa kuvataan erikseen ne toiminnat, jotka tulee ehdottomasti yhtiöittää, ja lisäksi määritellään perusteet, joiden toteutuessa toiminta tulee yhtiöittää. Keskeinen sisältö on, että sellainen toiminta, jossa selkeästi kunta toimii yleisillä kilpailuilla markkinoilla, tulee yhtiöittää. Suoraan yhtiöittämisvelvoite on niiden toimintojen osalta, joissa toimitaan selkeästi kilpailuilla markkinoilla. Tällaisia palveluita ovat esityksen perustelujen mukaan mm. laboratorio- ja kuvantamispalvelut. Niiden osalta ei-yhtiömuotoiset kunnalliset toimijat ovatkin lain voimaan tultua mm. lakanneet osallistumasta mm. tarjouskilpailuihin.

Toimijoiden tulkinnat siitä, koskeeko yhtiöittämisvelvoite laboratorio- ja kuvantamispalveluiden myyntiä myös itse maksaville henkilöasiakkaille, vaihtelee. Esim. Fimlab on komplianssisyistä yhtiöitetty, Varsinais-Suomen shp. on puolestaan lopettanut myynnin itse maksaville asiakkaille, mutta esimerkiksi HUS jatkaa kuntayhtymänä palvelujen myyntiä itse maksaville asiakkaille. HUS:n kohdalla voidaan todeta, että kyse ei ole maan laboratoriomarkkinoiden kokoon nähden vähäisestä poikkeamasta.

Kuntalain yhtiöittämisvelvoitetta koskevan esityksen mukaan toimintoja tulee tarkastella verolainsäädännössä muotoutuneiden elinkeinotoiminnan tunnusmerkkien näkökulmasta. Kaikkien edellytysten ei tarvitse täytyä, jotta toiminta tulkitaan tapahtuvan kilpailutilanteessa markkinoilla. Keskeisiä tunnusmerkkejä ovat mm. palvelun tai tuotteen vastaavuus yksityisen elinkeinonharjoittajan toimesta tarjottuun tuotteeseen tai palveluun, palvelun tai tuotteen hinnoittelu sekä toiminnan markkinointi ja suuntautuminen rajoittamattomaan asiakaskuntaan. Toiminnalta edellytettäisiin, että palveluja tai tavaroita tuotettaisiin markkinoilla ja toiminnassa olisi kyse kilpailutilanteesta yksityisten toimijoiden kanssa.

Kuntalain kilpailuneutraliteettisäännösten noudattamisen valvonta on kilpailulain muutoksella säädetty kilpailu- ja kuluttajavirastonviraston tehtäväksi.

Kunnallisten toimijoiden tuottamat laboratoriopalvelut vastaavat täysin yksityisen elinkeinonharjoittajan toimesta tuotettuja palveluja, ne on tuotteistettu yhdenmukaisesti ja niitä markkinoidaan osana muuta julkisen terveydenhuollon palvelua (esim. <http://www.hus.fi/sairaanhoito/laboratoriot/usein-kysytyt-kysymykset/Sivut/default.aspx>). Lisäksi yksityislääkärien asiakaskunta on jo lähtökohtaisesti täysin rajoittamaton. Näin ollen laboratoriopalvelut täyttävät kaikki ne tunnusmerkit, joiden perusteella toiminnan tulkitaan tapahtuvan kilpailutilanteessa markkinoilla.

Käytännössä ainoa oleellinen ero kunnallisen ja yksityisen elinkeinonharjoittajan tuottaman palvelun välillä liittyy palvelujen hinnoitteluun, joka ei kunnallisen toimijan toiminnassa ole markkinaehtoista eikä ilman yhtiöittämisvelvoitteen noudattamista täytä kilpailuneutraliteettia koskevia säännöksiä.

Kiinnitämme huomiota siihen, että laboratorioiden organisaatorakenne ja palvelujen tuotantotapa on vuonna 1998 annetun asiakasmaksuasetuksen 8 b §:n jälkeen muuttunut oleellisesti. Lakiesityksen perusteluissa toimintamalli kuvataan kuitenkin siten, että kunnallinen terveyskeskus toimisi edelleen laboratorionäytteiden ottajana ja lähettäisi näytteet yksityislaboratorioissa tutkittavaksi. Tällainen toimintamalli on käytännössä poistunut. Terveyskeskusten laboratoriot on pääosin organisoitu osaksi sairaanhoitopiirien laboratorioorganisaatioita, joilla on mahdollisuus organisoida toimintansa eri tavoin. Mikäli ne haluavat tuottaa palveluita kilpailluille markkinoille, niiden tulee yhtiöittää toimintansa. Fimlab toimii jo osakeyhtiönä – muut toistaiseksi vielä liikelaitoskuntayhtyminä tai osana sairaanhoitopiirien kuntayhtymän toimintaa. Yhä useammassa kunnassa perusterveydenhuollosta vastaa

yksityinen yritys, joka tuottaa laboratoriopalvelut joko itse tai alihankkii ne markkinoilla toimivilta laboratorioyrityksiltä.

Yhteenvedona todetaan, että luonnos esitykseksi asiakasmaksulain 50 §:ksi on näkemyksemme mukaan ristiriidassa kuntalain kilpailuneutraliteettia koskevien 126, 127 ja 128 §:ien kanssa ja tästä syystä ongelmallinen. Se nojaa vanhentuneisiin olosuhteisiin ja on näkemyksemme mukaan terveydenhuollon nykymuotoisen toiminnan kannalta tarpeeton ja omiaan aiheuttamaan epäselvyyksiä ja ristiriitoja alan toimijoiden välille. Siitä tulisi ehdottomasti pyytää kilpailu- ja kuluttajaviraston lausunto ja muuttaa esitystä yhdenmukaiseksi kilpailuneutraliteettisääntelyn kanssa.

Tampereella 7.8.2018

Fimlab Laboratoriot Oy

Ari Miettinen
toimitusjohtaja